

Пошкодження ґрунту лісоексплуатаційними роботами різко знижує інтенсивність поверхневого всмоктування вологи. Цей процес сильніше виражений у передгір'ї, ніж у гірських умовах. Так, у першому випадку на ділянках пошкоджень інфільтрація може бути меншою $0,01-0,02 \text{ мм} \cdot \text{хв}^{-1}$, а другому – становити $0,04 \text{ мм} \cdot \text{хв}^{-1}$ [5]. Дослідження свідчать, що на тракторних волоках зрубів Передкарпаття ґрунти майже втрачають здатність поглинати вологу. Так, водопроникливість їхньої поверхні становить менше $0,01 \text{ мм} \cdot \text{хв}^{-1}$, на глибині 30 см її показники дорівнюють $0,04 \text{ мм} \cdot \text{хв}^{-1}$, а на глибині 60 см – $0,06 \text{ мм} \cdot \text{хв}^{-1}$. У цьому випадку спостерігається зворотна залежність у зміні інфільтрації із глибиною, що викликано механічним ущільненням ґрунту у зв'язку з наземним трелюванням деревостану. На таких ділянках у ґрунтовому шарі глибиною 0-30 см водопроникливість у десятки й сотні раз менша, ніж у насадженнях і непошкоджених місцях зрубів.

Висновки. Водопроникливість ґрунтів карпатського регіону залежить від лісорослинних умов (типів ґрунту), віку насаджень, погодних ситуацій та лісоексплуатаційних робіт. Показники інфільтрації ґрунту у гірських умовах у 2-3 рази вищі, ніж у передгірних. Із збільшенням віку насаджень вони зростають в обох випадках. На непошкоджених ділянках зрубів їх водопроникливість знижується стосовно показників стиглого лісу, але у сформованих молодняках вона відновиться. Однак цей процес майже не властивий для тракторних волоків, де ґрунти значно деградувати. Такі закономірності гідрологічних властивостей ґрунтів потрібно враховувати при виділенні категорій захисності лісів, багатоцільовому веденні лісового господарства та протипаводкової організації території.

Література

1. Вадюнина А.Ф. Методы исследования физических свойств почв / А.Ф. Вадюнина, З.А. Корчагина. – М. : Изд-во Агропромиздат, 1986. – 416 с.
2. Голуб Е.В. О катастрофических осадках в Украинских Карпатах / Е.В. Голуб // Метеорология и гидрология: научно-техн. журнал. – 1971. – № 7. – С. 90-93.
3. Киселевский-Бабинин Р.Г. Противозерозийные особенности горнолесных почв Украинских Карпат / Р.Г. Киселевский-Бабинин // Лесоводство и агролесомелиорация : респ. меж-вед. темат. научн. сб. – К. : Изд-во "Урожай". – 1968. – Вып. 15. – С. 147-155.
4. Олійник В.С. Влияние рубок и трелевки древесины на почвенно-гидрологические условия малых водосборов в еловых лесах Карпат / В.С. Олійник // Лесоводство и агролесомелиорация : респ. межвед. темат. научн. сб. – К. : Изд-во "Урожай". – 1986. – Вып. 72. – С. 26-30.
5. Олійник В.С. Гідрологічна роль лісів Українських Карпат : монографія / В.С. Олійник. – Івано-Франківськ : Вид-во НАІР, 2013. – 232 с.
6. Парпан В.І. Паводкорегульовальне значення гірських лісів та шляхи їх оптимізації / В.І. Парпан, В.С. Олійник // Наукові праці Лісівничої академії наук України : зб. наук. праць. – Львів : Вид-во РВВ НЛТУ України, 2008. – Вип. 6. – С. 12-15.
7. Роде А.А. Водный режим почв и его регулирование / А.А. Роде. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – 122 с.

Ткачук О.М., Олійник В.С. Особенности водопроницаемости почв в предгорных и горных лесах Карпат

Приведены показатели водопроницаемости предгорных буроземно-подзолистых и бурых горно-лесных почв под насаждениями возраста от 10 до 120 лет, а также на вырубках и нелесных угодьях. Освещены их отличия в лесных условиях по сравнению с полевыми. Дана количественная оценка влияния возраста насаждений на интенсивность поглощения влаги разными почвами. Охарактеризованы особенности инфильтрации во времени и на разных глубинах почвенного профиля. Выяснены ее изменения в зависимости

от метеорологических условий. Рассмотрено влияние лесозаготовительной деятельности на водопроницаемость почв.

Ключевые слова: почва, влага, метеоусловия, водопроницаемость, лесорастительные условия, молодняки, спелые древостой, вырубки, лесозаготовка.

Tkachuk O.M., Olijnyk V.S. The Features of Soils Water Permeability in the Foothill and Mountain Forests of the Carpathians

The figures of water permeability of foothill brownsoil-podzolic and brown mountain-forest soils under plantations from 10 to 120 years old, as well as on the cut and non-forest lands are given. The differences in forest conditions compared to the field conditions are highlighted. The quantification of the plantations age impact on the moisture absorption intensity by different soils is given. The features of infiltration at the time and at different depths of the soil profile are characterised. Its changes depending on the weather are found. The influence of forest exploitation activity on water permeability of soils is examined.

Key words: soil moisture, weather conditions, permeability, site conditions, mature stands, houses, forest exploitation.

УДК 630*[231:174.754](477.41/42)

Аснір. М.Р. Феденішин;

проф. В.Г. Мазена, д-р с.-г. наук – НЛТУ України, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ПРИРОДНОГО ПОНОВЛЕННЯ СОСНИ ЗВИЧАЙНОЇ В УМОВАХ МАЛОГО ПОЛІССЯ УКРАЇНИ

Наведено результати природного поновлення у соснових деревостанах та на їх зрубках в умовах ДП "Радохівське ЛІМГ". Чисельність самосіву сосни звичайної у стиглих деревостанах становить 33,1-34,5 тис. шт.га⁻¹, у перестійних – 1,3-8,2 тис. шт.га⁻¹, на зрубках – 2,7-16,6 тис. шт.га⁻¹. На зрубках сосняків в умовах вологого сугрудку природне поновлення є добрим, а в умовах свіжого субору – задовільним. Встановлено, що після здійснення заходів сприяння природному поновленню кількість самосіву сосни досягає 170 тис. шт.га⁻¹. Чисельність самосіву сосни залежить від відстані до стіни лісу і досягає найбільшої величини на відстані 10-30 м від стіни деревостану.

Ключові слова: основи насадження, зруб, перестійні деревостани, природне поновлення, самосів.

Вступ. Окремі працівники лісового господарства України вважають, що соснові лісостани відзначаються незадовільним природним поновленням. Відтак, на виробничстві переважно застосовують суцільні рубки, а ділянки в подальшому закультивують штучно, шляхом створення лісових культур. Хоча загальновідомо, що соснові лісостани природного походження відзначаються вищою біологічною стійкістю, порівняно із штучними насадженнями.

Природне поновлення соснових лісостанів в умовах Полісся України в останні роки вивчали: В.О. Бузун, М.М. Ведмідь, С.М. Данькевич, О.О. Мелешук, Ю.А. Сірук, В.Д. Шкудор. Вони встановили, що в умовах регіону в багатьох випадках природне поновлення є успішним. Водночас, шляхом проведення заходів сприяння природному поновленню можна істотно збільшити кількість підросту сосни [1-3, 5].

Метою роботи. Вивчити кількісні та якісні характеристики природного поновлення під наметом соснових насаджень та на зрубках соснових деревостанів Лопатинського лісництва ДП "Радохівське ЛІМГ".

Об'єкти і методи досліджень. Об'єктами наших досліджень були соснові насадження та 1-3-річні їх зруби у Лопатинському лісництві ДП "Радохівське

ЛМГ". Зокрема, у стиглих сосняках на двох ділянках були проведені заходи сприяння природному поновленню – мінералізація ґрунту плугом ПКЛ-70 та дисковою бороною БДН-3,0. Площа, охоплена мінералізацією ґрунту плугом ПКЛ-70, становила приблизно 75 %, а дисковою бороною БДН-3,0-85 %. З метою вивчення сучасного стану самопоновлення головних лісотвірних порід, проведено польові дослідження і збір експериментальних матеріалів шляхом закладання пробних площ у найбільш характерних лісорослинних умовах. Вибір насаджень сосни, в яких закладено пробні площі, ґрунтувався на підставі аналізу архівних, науково-літературних і відомчих матеріалів – даних рекогносцирувального обстеження попередньо підібраних деревостанів.

Оцінку природного поновлення проведено за методикою УкрНДЛГА для рівнинних лісів України [1]. На пробній площі рівномірно закладено облікові площадки розміром 2x2 м із розподілом природного поновлення за породами і за групами віку: 1-річки, 2-3-річки, 4-8-річки і старше 8 років.

Результати досліджень. Аналіз видового складу підросту під наметом стиглих низькоповнотних сосняків показав, що самосів представлений переважно сосною звичайною, поодиноким грабом звичайним, дубом звичайним, буком європейським, в'язом шорстким та осикою (табл. 1, 2). У віковій структурі самосіву переважали однорічки (98 %). На ділянках, де були проведені заходи сприяння природному поновленню, кількість підросту сосни у перерахунку на 4-8-річки становила 33,1-34,5 тис. шт.·га⁻¹, що зумовлено проведенням лісівничих заходів: мінералізацією ґрунту плугом ПКЛ-70 (ПП №7) та мінералізацією ґрунту дисковою бороною БДН-3,0 (ПП №8). Граб звичайний поновлюється здебільшого вегетативним способом, а саме порослевими пагонами та кореневими відростками [2].

Табл. 1. Кількість підросту деревних порід у стиглих деревостанах (заказник "Лопатинський", 2010 р.)

№ пробної площі	ТЛУ	Порода	Кількість підросту, тис. шт.·га ⁻¹					всього	всього у перерахунку на 4-8-річки
			у вікових групах (роки)						
			1	2-3	4-8	>8			
7	С ₃	Сз	172,5	-	-	-	172,5	34,5	
		Гз	69,3	1,0	0,7	2,5	73,5	19,01	
			241,8	1,0	0,7	2,5	246,0	53,51	
8	С ₃	Сз	157,0	2,5	-	-	159,5	33,15	
		Гз	82,5	-	-	1,0	83,5	18,0	
		Ос	0,5	-	-	-	0,5	0,01	
			240,0	2,5	-	1,0	243,5	51,16	

Під наметом перестійних соснових деревостанів у видовому складі підросту переважає граб звичайний (табл. 2). Також трапляється сосна звичайна, дуб звичайний, в'яз шорсткий, бук європейський. Як видно з наведених даних, на всіх пробних площах найкраще природно поновлюється граб звичайний, чисельність якого у перерахунку на 4-8-річки змінюється від 11,4 тис. шт.·га⁻¹ до 28,8 тис. шт.·га⁻¹. Чисельність підросту сосни звичайної і дуба звичайного на більшості ділянок є незадовільною. Так кількість самосіву сосни звичайної у перестиглих деревостанах становить: 1,3-8,2 тис. шт.·га⁻¹. Поновлення в'яза шорсткого та бука європейського, що трапляється на окремих ділянках (ПП – 9, 11), є незадовільним.

Отож, у перестійному насажденні сосни відновлення цінних деревних порід (сосни, дуба, бука та інших) проходить незадовільно. Причиною цього є недостатня освітленість. Зокрема, другий ярус деревостану, який в умовах сугрудків представлений грабом і є зімкнутим, пропускає дуже малу кількість світла, що є недостатнім для росту і розвитку сходів та самосіву світлолюбних порід сосни і дуба. Для отримання задовільного поновлення під наметом соснових лісостанів необхідно проводити лісівничі заходи, спрямовані на зрідження ярусу граба і забезпечення світлом сходів, самосіву та підросту цінних деревних порід.

Табл. 2. Чисельність самосіву та підросту деревних порід у перестійних деревостанах

№ пробної площі	ТЛУ	Порода	Кількість підросту, тис. шт.·га ⁻¹					всього	всього у перерахунку на 4-8-річки
			у вікових групах (роки)						
			1	2-3	4-8	>8			
9	С ₂₋₃	Гз	6,7	9,4	5,7	9,4	31,2	27,72	
		Сз	7,0	9,8	-	-	16,8	8,26	
		Взш	0,3	0,2	-	0,3	0,8	0,65	
			14,0	19,4	5,7	9,7	48,8	36,63	
10	С ₃	Гз	4,7	5,9	1,9	3,0	15,5	11,47	
		Сз	3,0	2,1	-	-	5,1	2,07	
		Дз	0,1	0,6	-	0,1	0,8	0,59	
			7,8	8,6	1,9	3,1	21,4	14,13	
11	С ₃	Гз	1,6	2,1	7,0	7,6	18,3	20,19	
		Дз	-	-	0,1	0,1	0,2	0,25	
		Бкл	1,5	0,7	-	-	2,2	0,44	
			3,1	2,8	7,1	7,7	20,7	20,88	
12	С ₃	Гз	10,4	13,3	8,3	6,1	38,1	28,84	
		Сз	2,1	1,1	0,1	-	3,3	1,29	
		Дз	-	0,8	0,7	0,2	1,7	1,56	
			12,5	15,6	9,1	6,3	43,1	31,69	

У складі підросту на зрубках соснових деревостанів також переважає сосна звичайна, яка найкраще поновлюється в умовах вологих сугрудків (табл. 3). Так кількість самосіву та підросту сосни в умовах вологих сугрудків на різних ділянках становить 5,0-16,6 тис. шт.·га⁻¹ (ПП – 1, 2, 4, 6), а в умовах свіжих суборів – 2,7-3,4 тис. шт.·га⁻¹. Кількість підросту інших порід, зокрема: берези повислої, дуба звичайного, дуба червоного, граба звичайного, осики, горобини звичайної є незначною. Залежно від лісорослинних умов і терміну проведення рубки, кількість підросту дуба звичайного змінюється від 0,02 до 4,6 тис. шт.·га⁻¹, берези повислої – 0,02-1,27 тис. шт.·га⁻¹, граба звичайного – 0,08-1,0 тис. шт.·га⁻¹, осики – 0,04-0,6 тис. шт.·га⁻¹.

Вікова структура самосіву представлена здебільшого одно та 2-3-річками. Це зумовлено наявністю соснових деревостанів поряд з ділянками, на яких були закладені пробні площі, та освітленістю зрубів. Характеризуючи кількість самосіву сосни на різній відстані від стіни лісу, потрібно зауважити, що найбільше його спостерігається на відстані 10-30 метрів від стіни лісу (рис.). Так, чисельність підросту є найбільшою на відстані 20 метрів від намету деревостану і становить 47 тис. шт.·га⁻¹. На відстані 40-50 метрів кількість самосіву найменша і змінюється в межах 21,5-22 тис. шт.·га⁻¹.

Табл. 3. Чисельність природного поновлення на зрубках соснових деревостанів Лопатинського лісництва ДП "Радехівське ЛМГ"

№ пробної площі	ТЛУ	Порода	Кількість підросту, тис. шт.·га ⁻¹					всього	всього у перерахунку на 4-8-річки
			у вікових групах (роки)						
			1	2-3	4-8	>8			
1	С ₃	Сз	36,0	-	-	-	36,0	7,2	
		Ос	3,0	-	-	-	3,0	0,6	
		Бп	1,4	-	-	-	1,4	0,28	
		Гз	0,5	-	-	-	0,5	0,1	
		Клг	0,3	-	-	-	0,3	0,06	
		Врк	0,5	-	-	-	0,5	0,1	
		Дз	0,1	-	-	-	0,1	0,02	
		41,8	-	-	-	41,8	8,47		
2	С ₃	Сз	2,8	9,1	-	-	11,9	6,93	
		Гз	0,2	1,1	0,2	-	1,5	1,01	
		Бп	-	0,1	-	-	0,1	0,07	
		Ос	-	0,3	-	-	0,3	0,21	
		Врк	-	0,1	-	-	0,1	0,07	
			3,0	10,7	0,2	-	13,9	8,29	
3	В ₂	Сз	16,9	-	-	-	16,9	3,38	
		Дз	0,3	0,3	-	-	0,6	0,27	
		Дчр	-	0,1	-	-	0,1	0,07	
		Бп	0,3	0,1	-	-	0,4	0,13	
		Ос	0,2	-	-	-	0,2	0,04	
		Гз	0,4	-	-	-	0,4	0,08	
		Грз	-	0,1	-	-	0,1	0,07	
	18,1	0,6	-	-	18,7	4,04			
4	С ₂	Сз	2,9	22,9	-	-	25,8	16,61	
		Гз	-	1,4	-	-	1,4	0,98	
		Бп	0,1	-	-	-	0,1	0,02	
			3,0	24,3	-	-	27,3	17,61	
5	В ₂	Сз	-	2,8	0,8	-	3,6	2,76	
		Дз	-	-	1,0	2,4	3,4	4,6	
		Бп	-	0,5	0,1	0,2	0,8	0,75	
		Дчр	-	-	0,1	0,3	0,4	0,55	
		Грз	-	0,1	0,1	-	0,2	0,17	
			-	3,4	2,1	2,9	8,4	8,83	
6	С ₃	Сз	3,3	4,9	0,9	-	9,1	4,99	
		Бп	0,1	1,5	0,2	-	1,8	1,27	
		Гз	-	0,8	0,4	-	1,2	0,96	
		Ос	-	0,1	-	-	0,1	0,07	
		Дз	-	0,1	0,1	-	0,2	0,17	
	3,4	7,4	1,6	-	12,4	7,46			

Висновки. Природне поновлення сосни звичайної під наметом стиглих та перестійних соснових деревостанів Малоого Полісся є добрим та задовільним. У зріджених перестиглих сосняках в умовах вологого сугрудку у складі самосіву та підросту переважає граб звичайний. Збільшити участь сосни у складі підросту можна шляхом проведення заходів зі сприяння природному поновленню – мінералізації ґрунту плугом ПКЛ-70 або дисковою бороною БДН-3,0.

На зрубках соснових деревостанів у складі самосіву та підросту переважає сосна звичайна. Поновлення сосни звичайної залежить від типу лісорослинних умов і є добрим у переважаючих умовах вологого сугрудку. В умовах свіжого субору самосів сосни звичайної є задовільним.

На зрубі чисельність самосіву сосни залежить від відстані від стіни лісу та напрямку панівних вітрів. Найуспішніше сосна на зрубках поновлюється на 30-метровій смузі від стіни лісу з боку панівних вітрів.

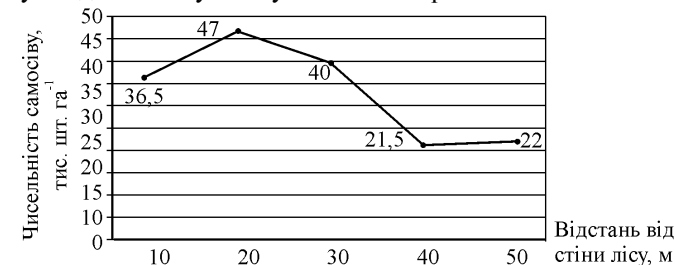

Рис. Чисельність самосіву сосни на різній відстані від стіни лісу

Література

- Ведмідь М.М. Відновлення природних лісостанів Західного Полісся / М.М. Ведмідь, В.Д. Шкудор, В.О. Бузун. – Житомир : Вид-во "Полісся", 2008. – 304 с.
- Данькевич С.М. Природне поновлення плосового насадження сосни звичайної у заказнику "Лопатинський" / С.М. Данькевич // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.11. – С. 39-43.
- Кочерга М.М. Природне поновлення на зрубках Київського Полісся та особливості його використання для лісовідновлення / М.М. Кочерга // Науковий вісник НАУ : зб. наук. праць. – Сер.: Лісівництво. – К. : Вид-во НАУ. – 1999. – Вип. 20. – С. 69-80.
- Мелешук О.О. Особливості природного відновлення та формування корінних деревостанів у суборах Західного Полісся : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук: спец. 06.03.03 – Лісівництво і лісівництво / О.О. Мелешук. – Львів, 2013. – 19 с.
- Сірук Ю.В. Типи зрубів та особливості лісовідновлення сосни звичайної у суборах Центрального Полісся : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук: спец. 06.03.03 – Лісівництво і лісівництво / Ю.В. Сірук. – К., 2012. – 20 с.

Феденішин М.Р., Мазена В.Г. Особенности естественного возобновления сосны обыкновенной в условиях Малоого Полесья Украины

Приведены результаты естественного возобновления в сосновых древостоях и на вырубках в условиях ГП "Радеховское ЛОХ". Численность самосева сосны обыкновенной в спелых древостоях составляет 33,1-34,5 тыс. шт.·га⁻¹, в перестойных – 1,3-8,2 тыс. шт.·га⁻¹, на вырубках – 2,7-16,6 тыс. шт.·га⁻¹. На вырубках сосняков в условиях влажного сугрудка естественное возобновление проходит хорошо, а в условиях свежего субора есть удовлетворительным. Установлено, что после осуществления мер содействия естественному возобновлению количество самосева сосны достигает 170 тыс. шт.·га⁻¹. Численность самосева сосны зависит от расстояния до стены леса и достигает наибольшей величины на расстоянии 10-30 м от стены древостоя.

Ключевые слова: сосновое насаждение, рубка, перестойные древостои, естественное возобновление, самосев.

Fedenyshyn M.R., Mazepa V.H. Natural Regeneration Features of Scotch Pine in Small Polissya of Ukraine

The results of natural regeneration in pine stands and clearcut areas of the state management unit "Radekhiv Forestry and Hunting Enterprise" are given. The number of pine self-seeding in mature pine stands is 33.1-34.5 thousand trees per ha, in overmature stands it is 1.3-8.2

thousand trees per ha, in the clearcut areas it is 2.7-16.6 thousand trees per ha. It has been found that in the conditions of fairly fertile site type natural regeneration of pine clearcut areas is good, but in the conditions of fairly infertile site type it is satisfactory. It should be mentioned that after implementation of some natural regeneration promotion measures the number of pine self-seeding reaches to 170 thousand trees per ha. The number of pine self-seeding depends on the distance to the forest edge and reaches its maximum quantity at a distance of 10-30 meters from the forest stand edge.

Key words: pine plantations, clearcut area, overmature stands, natural regeneration, self-seeding.

2. ЕКОЛОГІЯ ТА ДОВКІЛЛЯ

УДК 504.6(477.43/44):502.7

Проф. О.В. Мудрак, д-р с.-г. наук – Вінницький
обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ ПОДІЛЛЯ

Основним аспектом збалансованого розвитку Поділля є організація та вдосконалення системи екологічного моніторингу заповідних об'єктів. Подано види моніторингу природоохоронних територій, його складові, завдання. Особливу увагу звернуто на розробку схеми комплексної системи моніторингу (види, рівні, напрями, параметри, методику і порядок проведення). Проаналізовано основні недоліки в організації чинної системи моніторингу природоохоронних територій в межах регіональної екомережі. Для вдосконалення системи екологічного моніторингу заповідних територій Поділля запропоновано комплекс заходів.

Ключові слова: екологічний моніторинг, природно-заповідні території, регіональна екомережа, біорізноманіття, Поділля.

Вступ. Важливим аспектом збалансованого розвитку (ЗР) Поділля, який за адміністративно-територіальним поділом включає три області: Тернопільську (Західне Поділля), Хмельницьку (Центральне Поділля), Вінницьку (Східне Поділля) і займає 60,9 тис. км² (10,1 %) території України, є формування і реалізація регіональної екомережі (РЕМ). Для цього необхідно проводити комплексні наукові дослідження на етапах створення і функціонування природно-заповідних територій (ПЗТ) – розгортання системи екологічного моніторингу. Це системи спостереження, збирання, оброблення, передавання, збереження і аналізу інформації про стан навколишнього природного середовища (НПС) і зокрема певних його компонентів, які стосуються біоти, що має складатися з: 1) оцінки параметрів НПС у межах ПЗТ і на суміжних територіях; 2) спостереження за станом, структурою, динамікою популяцій (рослин, тварин, грибів); 3) інтегральної оцінки в межах екосистем, їх складу, динаміки, взаємозв'язків і механізмів забезпечення стійкості; 4) прогнозу збереженості екосистем, генетичного фонду. Ці заходи сприятимуть розробці високоефективних режимів охорони ПЗТ (рис.) [9].

У "Положенні про державну систему моніторингу довкілля України" пропонується три види моніторингу за його функціональним призначенням і спрямованістю: базовий (стандартний), оперативний (кризовий) і фоновий (науковий). Для здійснення високоточного наукового моніторингу на територіях ПЗФ виділяється заповідна зона, яка має бути повністю недоторканою, адже саме тут виконується важлива робота зі збереження і відтворення типових і унікальних екосистем, їх генетичного фонду. На ПЗТ вивчають процеси, що відбуваються без втручання чи з незначним втручанням людини. Їх вивчення допомагає створювати оптимальні умови для уникнення шкідливих явищ у природі, дотримуватися законів єдності людини і природи. Тому найважливішим завданням заповідної справи є створення такої мережі ПЗТ, яка могла б зберегти в природному стані всі найтипівіші для кожної фізико-географічної (геоботанічної) зони (чи регіону) незаймані ділянки природи з їх природною рослинністю і дикими тваринами.